

HARRY LENGA,
SCOTT LENGA

CEASORNICARII

**O POVESTE DESPRE SPERANȚĂ
ȘI SUPRAVIETUIRE
ÎN VREMEA HOLOCAUSTULUI**

Traducere din limba engleză
de Cristina Michaela Tache

POLIROM
2022

Cuprins

<i>Lista ilustrațiilor</i>	9
<i>Notă despre transliterare</i>	13
<i>Nota coautorului</i>	15
1. Copilăria în orașul hasidic Kojniț (1919-1930).....	19
2. Anii adolescenței și munca de ceasornicar (1931-1938).....	38
3. Ajuns la maturitate în Varșovia (octombrie 1938 – septembrie 1939)	51
4. Ocupația germană și ghetoul din Varșovia (octombrie 1939 – mai 1941).....	63
5. Ghetoul din Kojniț (iunie 1941– septembrie 1942)	82
6. Lagărul de muncă Gorkycki de la Wolka (octombrie 1942)	100
7. Lagărul de muncă forțată Wolanów (octombrie 1942 – iunie 1943).....	111
8. Lagărul de muncă forțată Starachowice (iunie 1943 – iulie 1944).....	142
9. Auschwitz (iulie 1944 – sfârșitul lui ianuarie 1945).....	152
10. Marșul Morții, Mauthausen și Melk (ianuarie 1945 – aprilie 1945)	184
11. Ebensee și eliberarea (aprilie 1945 – octombrie 1945)	205

12. Europa postbelică (octombrie 1945 – martie 1949)	236
Postfață de Scott Lenga.....	253
Anexa A. Cercetările mele legate de contextul hasidic de Scott Lenga	261
Anexa B. Povestea lui Laizer Ițhak Wildenberg spusă de Harry Lenga	269
Anexa C. Conflictele între diverși rebbe hasidici din Kojniț și adepții lor așa cum au fost povestite de Harry Lenga	271
Anexa D. Grupuri religioase și politice evreiești în Kojnițul antebelic așa cum a povestit Harry Lenga.....	273
Anexa E. Mărturia lui Robert Persinger, comandantul de tanc al armatei americane care a eliberat Ebensee	275
<i>Glosar</i>	279
<i>Surse bibliografice</i>	291
<i>Note de final</i>	295
<i>Mulțumiri</i>	321
<i>Index</i>	325

În toiul nopții, trenul s-a oprit. În depărtare, am auzit numeroase voci, dar nimeni nu reușea să-și dea seama în ce limbă vorbeau. Asta ne-a derutat și a suscitat panică. Poate că ne duceau la cine știe ce balamuc¹. Stăteam în picioare așteptând în întunericul și în înghesuiala din vagonul de vite, iar în aer plutea mirosul de carne arsă de om. Cu toții cunoșteam acel miros și știam ce înseamnă.

Trenul s-a pus din nou în mișcare pe la ora șapte dimineața. A durat vreo douăzeci de minute până să ajungem la peronul din Auschwitz. Am rămas încuiați în tren, la peron, încă două ore, iar cei care erau lângă fereastră au văzut o mulțime de SS-iști și prizonieri în uniforme vărgate și cu tichii rotunde umblând încoace și încolo. Am auzit anunțuri la difuzoare că orice aveai cu tine trebuia să rămână în tren. Trebuia să ieși cu mâinile goale. Apoi, brusc, s-au deschis ușile.

Gardienii SS urlau, „*Raus! Raus! Raus!*” („Afară! Afară! Afară!”). În același timp, trăgeau cu mitraliere în mulțime și deasupra capetelor noastre ca să ne terorizeze. Am fost complet dezorientați; nu știai ce avea să ți se întâmple în secunda următoare. Oricine se apropia de gardieni era bătut. SS-iștii ne băteau cu puștile. Erau și mulți *kapo* (supraveghetori din lagărul de concentrare desemnați din rândul prizonierilor) care ne băteau cu bastoane.

Am lăsat tot ceea ce aveam în vagonul de vite, mai puțin ce ne încăpea în buzunare.

Toți prizonierii din trenul nostru erau de la Starachowice. S-au aliniat de îndată ce am coborât din tren. Aș zice că eram aproximativ 1.500 de oameni aliniați pe zece rânduri lungi. Câțiva prizonieri au fost însărcinați să scoată totul din vagoane. I-am văzut cărând și oameni morți din unele vagoane. Ulterior am auzit ce s-a întâmplat. Un prizonier a încercat să dea ordine, iar alții nu au vrut să asculte. Nu și-au putut controla furia și

frustrarea și au început să se împingă și să se bată. Unii au căzut pe jos și au fost călcați în picioare de ceilalți. Unchiul Yirmia și fiul lui mai mic, Avrumale, au fost și ei omorâți în bătaie de alți deținuți evrei din tren. În acest caz, nu a fost vorba de un accident. Dacă am fi urcat în același vagon, ne-ar fi ucis și pe noi. Unchiul Yirmia a primit ce merita. S-a purtat ca un nemernic cu ceilalți prizonieri de la Starachowice. L-am urât pentru asta, deși ne-a ajutat².

După ce ne-au aliniat pe toți, un ofițer de rang înalt din SS a venit împreună cu alți doi granguri să ne inspecteze. Te priveau în ochi. Se uitau la fața ta. Nu spuneau nimic. Cel care era șef avea un băț în mână și te atingea pe umăr. Dacă te lovea pe umărul drept, te duceai la dreapta. Dacă te lovea pe umărul stâng, te duceai la stânga. Alți SS-iști te scoteau cu forța dacă nu voiai să te duci. Probabil că era doctorul Mengele, medicul german care era responsabil pentru selecția și experimentele crude și inumane pe care le făcea pe prizonieri. La vremea aceea nu-i știam numele. L-am auzit ulterior în lagăr.

Aproximativ 80% din transport a fost trimis spre dreapta. Grupul îi includea pe cei mai în vârstă și pe unii care păreau prea slabi. Erau și câțiva copii mici, cu vârste între zece și doisprezece ani. Mamelor li se luau cu forța copiii de lângă ele. Grupul a fost mânat în marș forțat de germani cu ajutorul unor kapo evrei, vorbitori de idiș și poloneză, aduși să stăpânească mulțimea și să lovească pentru a sădi teamă și supunere.

Restul de 20% care s-au dus spre stânga au fost oameni tineri și puternici, ca mine și frații mei. Toți cei din partea noastră aveau vârste cuprinse între șaptesprezece și douăzeci și cinci de ani.

Încă mai eram acolo, aliniați, după ce s-a terminat selecția și, nu știu cum, dar era și o femeie cu noi în grup, care ținea în brațe un bebeluș de vreo două sau trei luni³. Nu știu cum reușise să-l ascundă de nemți până atunci.

Un SS-ist oarecare, de rang inferior, a văzut bebelușul și s-a dus la femeie. Netulburat, de parcă era ceva obișnuit, a înfipt baioneta puștii în trupul bebelușului și i l-a smuls din brațe, apoi l-a aruncat în aer. A prins cu baioneta bebelușul când cădea și l-a izbit de pământ. A făcut-o cu plăcere – ca și când ar fi fost un sport pentru el.

Într-o fracțiune de secundă, mama a sărit la SS-ist, i-a înfipt degetele în ochi și i-a scos globii oculari ca pe două ouă mici. Nu i-am mai văzut ochii, doar sângele șiroind din orbite.

Totul s-a petrecut foarte rapid. Am fost cu toții șocați și încântați că femeia aceea a avut curajul să facă ce-a făcut – fără teamă și fără să ezite niciun moment.

A fost împușcată din trei direcții cu o ploaie de gloanțe. Se terminase cu ea. SS-istul a început să urle de durere. A fost important și pentru noi. Înainte, păreau diferiți de noi, dar acum vedeam că SS-iștii nu ne erau mult superiori. Tipul acela avea un trup la fel cu al nostru, avea aceleași slăbiciuni și urla exact ca noi.

Au venit câțiva gardieni și l-au luat pe SS-ist de acolo. Probabil că l-au expediat la un spital din Germania. Sunt convins că rămăsese orb pentru tot restul vieții. Ultimul lucru pe care l-a văzut au fost mâinile femeii îndreptându-se spre ochii lui.

Bărbații și femeile au format două coloane separate, iar grupului nostru, cel din stânga, i s-a ordonat să pornească în marș. Ne-au însoțit câțiva kapo evrei care ne-au spus în idiș că noi eram cei norocoși pentru că aveam să mai trăim o vreme. L-am întrebat pe unul dintre ei ce urma să se întâmple cu cei selectați la stânga și duși de acolo. Răspunsul lui a fost: „Nu întreba. Să te uiți la coșul de fum. Nu mai apucă seara”.

Aveam o fotografie cu tata și cu mama mea vitregă. Am ascuns-o în palma făcută căuș în timp ce mărșăluiam. Același kapo evreu m-a lovit peste mână zicând: „Nenorocitul, vrei să mori!?”.

I-am spus: „Sunt tata și mama”.

Mi-a răspuns: „Frate, nu-ți bate capul. O să te întâlnești mai încolo cu ei, după ce ai să mori. Așa că nu te grăbi. Dacă te-ar fi văzut un SS-ist, erai deja mort”.

Am mărșăluit vreo douăzeci de minute și am ajuns la o clădire mare unde trebuia să facem duș. Câțiva din grupul nostru cunoșteau de dinainte de război niște prizonieri care lucraseră acolo și ne-au spus: „Nu vă fie teamă. N-o să muriți. Ați fost selectați ca să munciți”. Ne-am simțit ceva mai ușurați că nu urma să fim gazați, dar nu ne puteam permite să credem ce ne-au spus. Poate că au fost obligați să ne spună asta sau poate că pur și simplu nu voiau ca noi să știm adevărul.

În cele din urmă, germanii au strigat la difuzoare: „Dezbrăcați-vă! În pielea goală. Scoateți tot din buzunare și aruncați jos. Păstrați-vă pantofii, dar nu luați nimic altceva cu voi. Veți fi cu toții controlați. Dacă găsim aur sau diamante ascunse în gură sau în fund – sau în altă parte –, veți fi împușcați pe loc. Așa că nu riscați”.

Aveam piese de ceas și ceasuri în buzunare, dar ne-am dezbrăcat și am intrat fără nimic altceva în afară de câteva fotografii pe care le ascunseserăm în pantofi. Nu știam dacă nu cumva ne duceau la moarte.

La prima oprire, ne-au ras complet părul de pe cap, de la subțiori și din regiunea pubiană. Apoi am ajuns într-un loc unde erau găleți pline cu un fel de dezinfectant lichid. Înmuiau un burete mare cu mâner în găleată și-ți trăgeau un *șmir* (te frecau) la subțorii rași și în zona genitală. Ardea foarte rău – parcă era acid pe piele. Aveam senzația că o să murim. Și abia suportam mirosul.

Apoi ne-au aliniat, iar când ne strigau trebuia să plecăm cu mâna stângă întinsă. Eram tot în pielea goală și de la locul meu vedeam mai mulți indivizi și câteva asistente lucrând. Nu știam ce fac. Când mi-a venit rândul, am privit cum m-au înțepat în braț cu un ac. După câteva minute, m-au lăsat să plec, iar pe braț aveam acum tatuat numărul A19367. Lui Maileh i-au dat 66, iar Moişe avea 68.

Nu ne dăduseră nimic de băut sau de mâncare din ziua anterioară, când ne-au evacuat de la Starachowice. Chiar și așa, nu îmi era sete. Nu simți nicio o doleanță fizică într-o asemenea situație. Singurul meu gând era că acelea erau ultimele clipe din viața noastră.

Ne-au controlat pe fiecare cu o lanternă ca să vadă dacă nu avem ascunse în corp diamante, piese din aur ori alte lucruri de valoare. Mie mi-au spus să deschid gura și să ridic limba. M-au controlat în urechi. Mi-au zis să mă aplec și mi-au băgat o țevă adânc în *tuhes* (fund) luminând cu o lanternă ca să vadă înăuntru. O, a durut îngrozitor.

La următoarea oprire, au verificat dacă avem ceva ascuns în pantofi. Tipul care mi-a controlat pantofii era un prizonier evreu. A văzut fotografiile pe care le ascunsesem și le-a aruncat. Am spus: „E tot ce mi-a rămas de la familia mea. Pot să le păstrez?”

A răspuns: „Să fii bucuros că te-au lăsat să-ți păstrezi pantofii”. Mi-au făcut un serviciu. Puteam să fiu împușcat.

Ne-au dat la toți câte o bucată de săpun și ne-au dus la duș, cu pantofii în mână. Eram foarte suspicioși în ce privește dușul; auziserăm cum gazau oamenii în camera cu dușuri de la Treblinka. Am ridicat toți ochii spre tavan și am văzut că din instalațiile de duș picura apă. Asta ne-a dat speranță și o oarecare alinare că vom mai trăi puțin. Încă nu știam cu siguranță. Poate că era o șmecherie. Dar când tot grupul a intrat în încăperea aceea uriașă de dușuri, apa ne-a împrășcat pe toți.

După ce ne-am spălat, ne-au luat de-acolo și am traversat încăperea fără să ne dea prosoape. Ne-au dus la următorul post, cu apa încă șiroind pe noi. Acolo ne-au aruncat fiecăruia un pachet cu haine.

Cât ne-am îmbrăcat, nu i-am văzut pe frații mei, și nu i-am găsit nici când am ieșit afară. Brusc, mi-am dat seama că erau deja acolo, foarte aproape. Le cunoșteam chipurile, dar ne-am recunoscut cu greu. Am început să râd. Râdeau și ei... uitându-se la mine.

De ce râdeam? Maileh era un bărbat înalt, dar îi dăduseră o pereche de pantaloni care-i veneau până la genunchi. Eu eram scund, și-mi dăduseră o pereche de pantaloni pe care-i târam pe pământ și-mi acopereau pantofii. Cămașa și haina erau de-a dreptul mari pe mine, cu mânecile prea lungi. Pe cap aveam o tichie rotundă. Hainele aveau dungi albe și albastre. Arătam complet altfel. Păream niște nebuni.

Ne-am îmbrățișat și am început să plângem fiindcă ne-am dat seama că încă eram vii și împreună. În fiecare clipă pe durata acelei proceduri, de la tren la dușuri, am crezut că urmau să ne ucidă. Supraviețuiserăm primului calvar de la Auschwitz. Am rămas acolo o vreme... Pur și simplu râdeam și plângeam și ne miram că eram în stare să mai râdem într-un asemenea moment – că încă mai aveam un strop de bucurie în inimi.

Alții în jurul nostru erau singuri. Nici măcar nu știau cum arată.

SS-iștii ne-au aliniat din nou și ne-au spus: „De acum încolo, uitați cum vă cheamă. Numele voastre nu mai înseamnă nimic. Trebuie să țineți minte doar numărul”. Au dat exemplu cu câțiva prizonieri întrebându-i: „Ce număr ai?” Dacă nu ți-l aminteai, venea un kapo și te lovea. Am învățat numărul acela imediat.

După aceea SS-iștii ne-au dus în marș forțat până la barăci. Ne-am oprit în fața uneia dintre ele, care s-a umplut de prizonieri, apoi ne-am mutat la următoarea, și tot așa. Ne-au spus din nou: „Învățați-vă numerele, fiindcă acestea vor fi de acum numele voastre”.

În baraca noastră, blockältester-ul ne-a citit regulamentele pe care trebuia să le respectăm și ne-a dat fiecăruia câte un *șisel* și o cană de metal. Unele erau vechi și ruginite.

De la dezinfectant ne-a usturat pielea îngrozitor ore întregi. Și încă ne durea fundul de când ne băgaseră țevile acelea în el. Însă nu ne păsa, fiindcă ne-am dat seama că nu se purtau cu noi ca și când urmau să ne ucidă.

Trebuia să fim fiecare pe priciul nostru înainte de opt seara, când s-a dat stingerea. Așa s-a sfârșit prima zi.